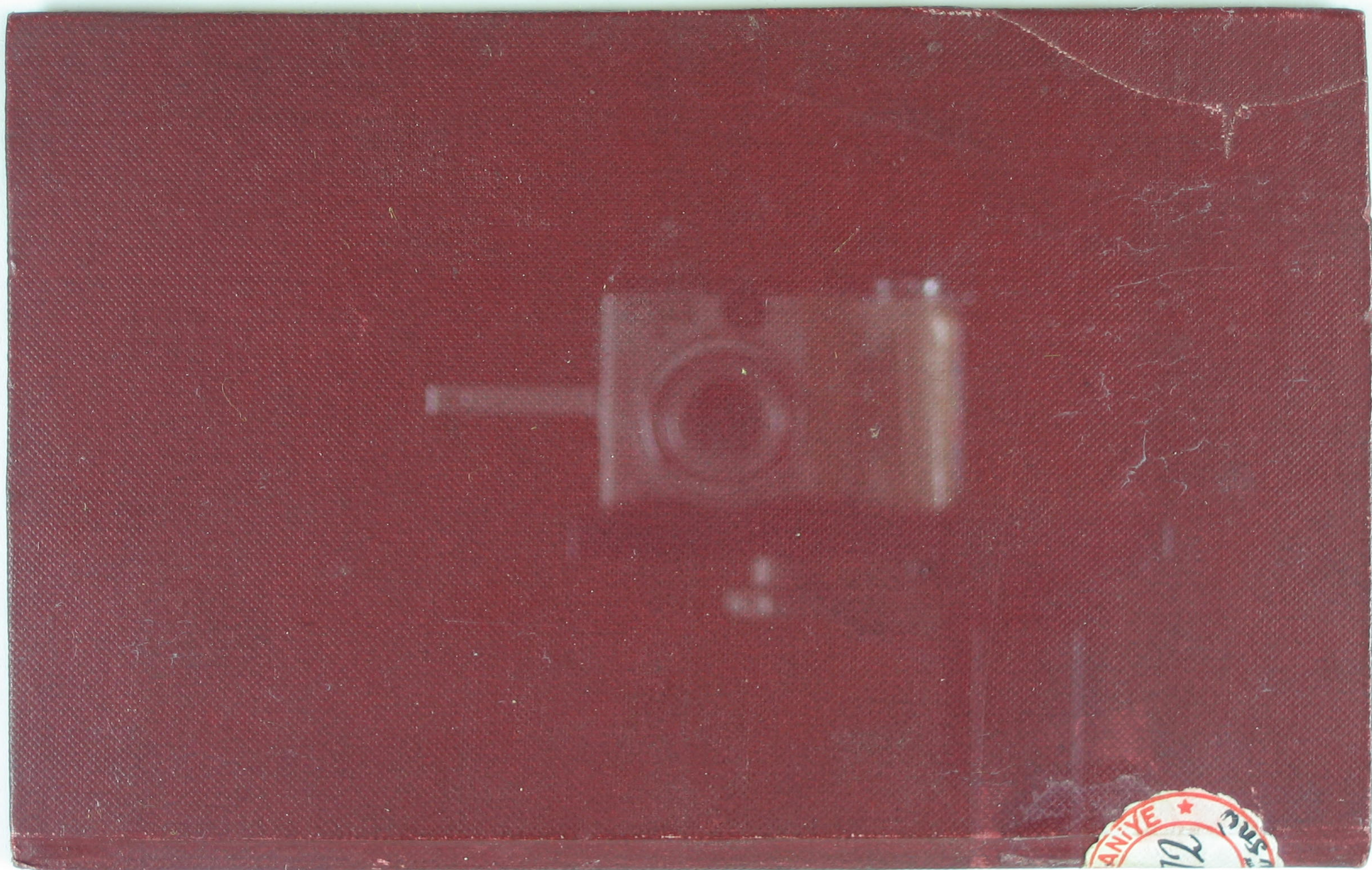


1972

طب

١٢٧٢

~~۱۲۸۵~~

رساله جدوار
استصححه العبد المذنب عبد القادر
ابن محمد امين باشا زاده
ابن الحاج محمد امين
غفر الله ذنوبهم
وستر عيوبهم
[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

جدوار حمد حکیم بی‌عدیل و پادزهر شکر جناب شفابخش هر علیل ایله
مقابلهٔ سموم هموم قلب کلیل ایدوب تریاق صلوة
وسلام سید الانام صلی الله علیه وعلی آله الکرام ایله
ازالهٔ انواع آلام ونصکره صیادلهٔ اصول قواعد حکمیه
وعشابین حشایش فوائد طبیه حضراتنه نهان ونهفته
ویوشیده وناگفته دکلدر که عقاقیر هندیه‌دن جدوار
دینمکله شهرت شعار اولان دوا قدیم الزماندن الی
یومنا هذا غایت اعتبار ونهایت اشتهارده در لکن
دواء مزبور دیاریمزده کبریت احمر کبی اعز واندر واعلی
افعالی واستعمالی منسی ومبحوث عنه ایکن نسیاً منسیاً ایله مستور ومخفی
اولمشدر الحاله هذه فقیر قلیل البضاعه وعدیم الاستطاعه
بو دوانک منافع عجیبه سنی تذکیر وتحقیق وخواص غریبه سنی

تحریر وتدقیق ایلمک ایچون کتب اطبایه مراجعت
وبو رساله انیقه نک تنمیقنه مبادرت ایدوب
جناب عمدة الوزراء العظام زبدة الوکلاء الفخام
انموذج المعالی والمآثر وحاوی انواع المکارم والمفاخر
ناظم مناظم الدولة والاقبال مشید ارکان السعادة والاجلال
کتخدای وزیر اعظم دستور ملکی الشیم محمد پاشا
یسر الله لما یرید ومایشاء حضرتلرینک صندل صداع
جباه اصحاب عز وجاه اولان آستانه لرینه که مناط
امور عظام ومدار مصالح انام در صوب علوانه

بیت
لایق نبود قطره بعمان بردن / خار وخس صحرا بگلستان بردن
اما چکنم رسم موران باشد / پای ملخی پیش سلیمان بردن

فحواسنجه مثال تحفه مورانه خدمت ناچیز فقیرانه
قلنمشدر ومن الله التوفیق وبیده ازمة التحقیق

مقدمه فی ماهیة الجدوار معلوم اوله که اطبای لاطین
جدواره کرکی کبی بلوب تحقیق وتجربه ایتمدکلرندن
ناشی کتب افرنجیه ده بو دوا تفصیل اوزره تحریر اولنمشدر
اما کتب مزبوره ده انطوره لفظیله تحریر اولنور ترکیده

انطوله وعربیده انتله السوداء دیدکلری کوکگ اسمیدر
لکن لفظ انطوره مابین افرنجده جدوار معناسنه دخی
منقول وشایع اولمغله بعضیلر لفظ مزبوردن مراد جدوار
ظن ایدوب هندک انطوره سی بزم انطوره مزه مشابهدر
یوخسه دکلمیدر دیو بحث عظیم وکلام طویل ولاطائل
بحثه ایراد ایتمشلردر الحاصل کتب افرنجده جدوار الکوهی
تحریر اولنان کلمات لافائده بو رساله ده تحریر اولنمغه
معقول کورلمیوب کتب قدمایه مراجعت وقدمانک
تحقیق وتجربه لری تحریر اولنمشدر المدتی حکمای هند
وعجم قولی اوزره جدوار که فارسیده زدوار وزردوار
وخطایلری عندنده ماه قردین اطلاق اولنور
بعضی کتبده تریاق البیش وبوحا ومش بوحا ایله
دخی تحریر اولنمشدر بر کوکدر که ترکیده طوبلاق وعربیده
سعد دیدکلری کوکه مشابهدر لکن ترکیده طوبلاقدن
آغر وصلبدر وایکی نوع اولوب برینه هندی وبرینه
خطائی دیرلر خطائی اولان اکثریا بنفشجی اللون
اولوب کبیر اولور وهندی اولان اکثریا سیاه

مائلدر بین الهند والخطا فاصل نام جبل عظیمده اولور
جبل مزبورک بر طرفی مملکت هنده وطرف آخری
مملکت خطاده غبرا اولنور کذلک جدوار درت صنف
اولور یعنی بیاض وسیاه وبنفشجی واصفر اللون اولور
بیاض وسیاه اولان هندی وبنفشجی واصفر اولان
خطاییدر بوندنصکره معلوم اوله که اکثریا جدوارک
حشیشه سی بیش تسمیه اولنان داروننک جوارینده
بیتر حشیشه وشکوفه وعروقده بر برلرینه مشابهدر
مثلا جدوارک حشیشه سنده مجرد بر ساق اولوب
بعض مواضعنده خرده جه ورقلر مجتمع اولور ورقلرینک
بر طرفی براق وطرف آخرلری بیاضه مائل اولور
وطعمنده مرارتی واردر لکن اکال ولذاع دکلدر
ونهایت ساقده متعدد مجتمع شکوفه لری اولور
وبر حشیشه دن ایکی کوک خروج ایدر بریسی طری
وصلب وبریسی عتیق ومسترخی اولور بعد التجفیف
طری وصلب اولان ثقیل الوزن واملس اولوب
عتیق ومسترخی اولان خفیف وبوروشق اولور

بیش دخی بعینه اوصاف مزبور ایله متصفدر لکن شکوده
درقل بنه نوع ما صفوته میلان واردر و درقل بنک
طعمنده اکالیت ولذاعیت واردر نته که
جدوارک طعمنده مرارت و قبض اولوب بیشک طعمنده
اکالیت ولذاعیت اولدیغی کبی **فصل** فی
تریاقیة الجدوار معلوم اوله که لسان عربده زرکیله بیش
و هندجه هلاهل و هلاهل دینمکله مشهور اولان
کوک که جدوار قرینده نابت اولمیوب موضع آخرده
نابت اوله بلی صورتده معادن و نباتات و حیواناتده
اکا معادل و مماثل بر سم قاتل و زهر هلاهل یوقدر
مثلا بیشدن نصف دنک استعمال ایدن کمسه هلاک اولور
حاجی پاشا مرحوم دیرکه نصف درهمنی استعمال ایدن
کمسه در عقب هلاک اولوب سریعا جسدی
متفسخ اولور نته که البیش اسرع الاشیاء قتلا
دیمشلر حتی دیرلرکه تریاق اکبر ایله دخی بیشه مقابله
و علاج ممکن دکلدر الحمد لله جدوارک بادزهرلیکی
نه رتبه ده در ملاحظه اولنسونکه بونک کبی زهره مقابل

و

و مقاوم اولور حتی جدوار قرینده نابت اولان
بیشدن سمیت زائل اولوب اول دیارک اهالیسی
اول بیشی زنجبیل کبی اکل و استعمال ایدرلر و آندن
بر کمسه یه ضرر اصابتی مسموع اولمشدر **تجربه**
منقولدر که ولایت ملتانده بر کمسه یارم مثقال
بیش اکل ایلیوب در عقب طوداقلری تشوب
و کوزلری دونوب بیخود اولمش فی الحال اکا
یارم مثقال جدواری صلایه اوزرینده ازوب
بر کاسه سود ایله الجور مثال بر ساعت مرورینده
قی ایله آندن کریه الرایحه و متخالف اللون مواد وافره
خروج ایلمش حتی رایحه کریهه سندن مجلسده اولنلرک
دماغلرینه خلل کلوب مصروع کبی اولمشلر
بعده اول کمسه ینه بیخود اولمش تکرار یارم مثقال
جدواری ازوب شراب انکوری ایله ویرمشلرینه
قی ایدوب خواب غلبه ایلمش و خواب حالنده
آندن عرق کثیر سیلان ایدوب خوابندن بیدار
اولدقده طعام استیوب باذن خالقه خلاص اولمش

کذلک جدوار افاعی و حیات و عقارب امثالی
حشرات سمیه نک لدغ و لسعندن حاصل اولان آلام
و مضرتنی دفع ایتمکده عدیم النظیر درنسنه که منقولدرکه
ممالک خارزه ده بر ینده که اول مملکتک افعیسی زخمندن
خلاص متصور دکل ایکن بر کمسنه یی یلان صوقمش ایکن
یارم مثقال جدوار ازوب شرابله ویرمشلر باذن
الله تعالی خلاص اولمش کذلک عقارب قتاله
لسع ایلمش کمسنه لره نصف درهمی ویریلوب خلاص
اولدیغی منقولدر نامق الحروف فقیره بخاردن بر کمسنه
نقل ایدرکه بصره شهرینده بر مقدار جدوار آلمش ایدم
بصره دن دیار آخره رحلت قصد ایدوب کاربان ایله
کیدر ایکن بر قوناقده بنی عقرب صوقدی اول موضعک
عقربی اگرچه قتال دکلدر لکن تحمل اولنمیه جق مرتبه
یکرمی درت ساعت وجعی واردر کاربان قالقجق
زمان اولمغله زیاده مضطر اولدم حالم آیا نیه منجر
اولور دیر ایکن بر کمسنه اگر جدوار بولنسه سکا زیاده مفید ایدی
دیوب فی الحال جدوار مزبوردن چیقاروب بر دانک

مقدارینی

مقدارینی استعمال ویردم مقدارینی عقرب صوقدیغی یره
طلا ایلدم درعقب وجعی ساکن اولدی بعده کاربانی
انجمنده شهرت بولوب هر کیمی عقرب صوقدیسه انی
بندن جدوار آلوب انکله وجعندن بسرعت خلاص اولورلر
ایدیلر محصل کلام جدوار جمیع سمومی دفع ایتمکده عطیه
الهیه و موهبه ربانیه درنسنه که ابن بیطار هو تریاق
السموم باسرها حتی البیش و الافاعی دیمشدر کذلک
شارح کلیات قانون اصیل الدین دیمشدر که
تریاق فاروقک جمیع منافعنی بو دوا مفردی یعنی جدوار
جامعدر الحمد ایام وباده استعمالنه مداومت اولنسه
قلبه قوت ویروب دفع عفونت ایتمکله هوا و وبانک
مضرتنی دفع ایدر بلکه بو خصوصده تریاق فاروقدن
انفعدر زیرا جدوارده تریاقیت موجود و تریاق درجه سنده
حرارتی یوقدر کذلک مطعون اولان کمسنه جدوار سرکه
ایله حل ایله اوزرینه ازوب طاعونک اوزرینه
طلا و بر مقدارینی شرب ایلسه باذن حکیم الشافی
طاعوندن خلاص اولور دیمشلر کذلک حمیات ردیه

وسمینه‌نک حملکسنه نافعدر حمی ربعی دخی دفع ایدر بعد
تنقیة البدن ایدوب کون على التوالی کوننده نصف درهم جدوار
جلاب ایله ویرلر ادویه مجربه‌دندر اولمق اوزره منقولدر

فصل فی منافع الجدوار فی العلل الباطنة جدوار
ایکنجی درجه‌ده حار ویابسدر صاحب تقویم اوچنجی درجه‌ده
حار ویابسدر دیمش مقدار استعمالی بر دانک یاخود
نصف درهمدر صلایه اوزرینه ازیلوب بر مقدار
شراب یاخود ماء فاتر یاخود جلاب امثالی مزاج علیله
وعلته مناسب مایعات ایله ویرلر مثلا وجع معده وقولنج
علتنه شراب ایله وجع کلی وحصاة کلی ومثانه‌ده مستحلب بزر الخیار ایله
ویرلر شارح کلیات قانون اصیل الدین دیر که معده‌مه
علل بلغمیه‌دن بر علت عارض اولمش ایدی کوناکون
معالجه ایلدم مفید اولمدی عاقبت بر قاج عدد جدواری
صلایه ایدوب جلاب فاتر ایله استعمالنه مداومت ایلدم
علت مزبوره مندفع اولدی **کذلک** بر کمسنه‌نک جکرینه
سله‌سی وار ایدی مستحکم اولوب استسقایه مؤدی اولمغه
قریب ولونی بشره‌سی متغیر اولوب اصفر اللون وکثیف

اولمش

اولمش ایدی بر قاج کون سکنجبین ایله جدوار استعمالنه
مداومت ایتدردم سله‌سی زائل اولوب بشره‌سی
لونی اصلیسنه عودت ایلدی کذلک اختیارات بدیعی
صاحبی دیر که بر کمسنه‌یه سوء القنیه عارض اولوب مستسقی
اولمغه قریب اولمش ایدی بر قاج کون صلایه اولنمش
جدواردن اکا استعمال ایتدردم باذن خدا خلاص اولدی
کذلک جدوار مفرحات قویه‌دندر ومقویات عظیمه‌دندر
لهذا ضعف قلبده وخفقانده ادویه لا نظیره‌دندر کونده
نصف درهمنی جلاب ایله یاخود شراب ایله ویرلر
کذلک تقویت باهده جدوارک اثر عظیمی واردر
یارم دانک یاخود بر دانک جدواری شراب ایله استعمال
ایدرلر **کذلک** عسر الولاده‌ده جدوار لا نظیر اولان
دوالردندر بر مقدارینی جلاب فاتر ایله استعمال
ایدوب بر مقدارینی بر پارچه یوک ایله حمول ایدرلر
در حال وضع حمل واقع اولور **کذلک** صرع صبیانکه
ام الصبیان تعبیر اولنور جدواردن بر قیراط یاخود
ایکی قیراط لبن مرضعه ایله ویررلر زائل ومندفع اولور

هر کیمده داء ودرکه
جدوار افعال [illegible]
معطی اولمانیز [illegible]
[illegible] اولدر
امراض باردده
نفع عظیمی واردر
قولنج وجع [illegible]
عرق النسا فلج
[illegible]
تقتیت [illegible]
دفع [illegible]
تفتیح ایدر
[illegible] اولور
تمت الحمد لله

مکرر اتجربه اولنمشدر حکماء هنددن جدوار ضعیف ونحیف اولنلره
بالخاصه تسمین ایدر دیو منقولدر فصل فی منافع
الجدوار فی العلل الظاهره معلوم اوله که جدوار سرکه
ایله یا جوز ماء القراح ایله صلایه اوزرینده محکم ازلوب
اورام بلغمیه وصفراویه ودمویه وسوداویه دن
هر قنقسنه طلا اولنسه اثر عظیم ظاهر اولور اگر اورام
مزبوره نک ابتداسنده طلا اولنورسه ماده سنی رد ایدر
اگر وقت انتهاده طلا اولنورسه تحلیل ایدر اگر ماده
انضاجه محتاج ایسه نضج ویرر کذلک اورام مغابن
وحیارک تعبیر اولنان ورملره سرکه ایله مسحوق طلا اولنسه
تحلیل ایدوب متقیح ومتقرح اولمسنی منع ایدر جراحته
دخی طلاء عظیم الفائده در کذلک وجع اسنانی تسکین ایدر
عدس مقدارینی آغریان دیشک اوزرینه بر مقدار
طوته لر یا جوز سرکه ایله صلایه اولنمش جدواری
مزبور دیشه طلا ایده لر کذلک گوز اغریسنه دخی نافعدر
جدواری گلاب ایله صلایه ایدوب علت بلغمی ایسه گوزه
تقطیر ایده لر اگر علت صفراوی ایسه گوز قپاغی اوزرینه

طلا

طلا ایده لر وجعنی تسکین ایدوب ششلکنی گیدرر صفراوی
اولان گوز اغریسی ایله بلغمی اولان گوز اغریسنده فرق
اولدر که بلغمی اولانده وجع حاد اولمیوب ساکنجه
اولور والتهابی اولمز اما صفراوی اولانده وجع حاد
وملتهب اولوب دمعه کثیره سیلان ایدر شارح قانون
اصیل الدین دیر که بر کمسه نک مثانه سنده واقع
قرحه دن ناشی درت گون بولی محتبس اولمش ایدی
صلایه اولنمش جدواردن بر مقدار مثانه سنه طلا وبر
مقدار احلیلدن داخل مثانه یه تقطیر اولندی
در حال ادرار کلوب بول ایله مده وقیح خروجه
آغاز ایلدی وباذن خدا علت مزبوره دن خلاص
اولدی اگر بواسیره مبتلا اولانلر کمه لر جدواری
موضع بواسیره طلا ایلسه لر وجعنی تسکین ایدوب
ورمنی تحلیل ایدر حکماء هنددن بهق ابیضی بلکه
برص ابیضی جدوار طلاء ازاله ایدر دیو منقولدر
خاتمه معلوم اوله که جدوارک ایوسی خطائی اولانی
تو غیدر بو نوعک دخی منفشجی اولان صنفی اصفی

اللون اولان صنفندن اولی ومختاردر کذلک ثقیل الوزن

والملمس اولان خفیف الوزن وبورو شق اولاندن

فعل وتأثیرده اقوی اولدیغی مقدمه ده ذکر اولنان

کلامدن ظاهر وآشکاردر صاحب منهاج وغیری

مؤلفین جدوارک تریاقیته بدلی اوچ مثلی زرنباددر

دیمشلر افنج اطباسی زرنباد جدوارک هر خصوصده

بدلیدر ظن وزعم ایلدکلرندن ناشی جدوار الحاق

اولنه جق بعضی ترکیبلره زرنباد الحاق ایده کلمشلردر

ومعلوم اوله که جدوارک منافع مزبوره دن ماعدا

منافع کثیره سی منقولدر حتی حکماء هند علل ظاهره وباطنه ده

یوز یکرمی منفعتی واردر دیمشلر لکن بو رساله ده

کثیر التجربه اولنمشدر دیو منقول اولان

منافعی تحریر اولنمشدر والله اعلم

بحقیقة الحال تمت

الرساله